

Stručni rad

DJECA S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA I SOCIJALNE PRIČE

Sabina Mujkanović
Centar za sluh i govor Maribor

Sažetak

Djeca s poremećajem iz spektra autizma imaju manje razvijenu teoriju uma, koja navodi kako su njihove socijalne poteškoće uzrokovane nemogućnošću djece da razumiju socijalno ponašanje drugih. Socijalne priče pomažu djeci s poremećajem iz spektra autizma da zamisle i suoče se sa socijalnom situacijom koja ih zbunjuje i dovodi do nepoželjnog ponašanja. Socijalna priča opisuje istaknute aspekte određene socijalne situacije koja može biti izazovna djetetu. Osim toga, ona opisuje i moguće reakcije drugih te pruža informacije o prikladnim socijalnim odgovorima djeteta. U članku je prikazano što su socijalne priče, kakva je njihova struktura i na što treba obratiti pozornost pri kreiranju tih priča.

Ključne riječi: socijalne priče, poremećaj iz spektra autizma, djeca

1. Uvod

Djeca s poremećajem iz spektra autizma mogu doživljavati poteškoće na nekoliko razvojnih područja, a neka od tih područja su jezik i socijalni razvoj. Kada se djeca ne mogu izraziti riječima, jedini način za njihovo izražavanje je putem ponašanja, koja često mogu biti izazovna ili neprikladna u odnosu na socijalno okruženje. Upravo zbog toga uvježbavanje i poboljšavanje vještina socijalne interakcije djece s poremećajem iz spektra autizma treba biti jedan od glavnih ciljeva intervencija usmjerenih prema djetetu [1]. Jedna od strategija koja može pomoći djetetu s poremećajem iz spektra autizma da nauči socijalne vještine su socijalne priče. Socijalne priče (Social Stories™) [2] su praksa utemeljena na dokazima, koja se koristi diljem svijeta s osobama s poremećajima iz spektra autizma svih dobnih skupina. Socijalne priče mogu kod djece s poremećajem iz spektra autizma popuniti prazninu u razumijevanju drugih ljudi i socijalnih situacija. One mogu usmjeriti dijete kako se ponašati u određenoj situaciji. Svrha socijalnih priča je djetetu s poremećajem iz spektra autizma na razumljiv način dati uvid u perspektivu druge osobe i sugerirati mu prilagođeniji način ponašanja ili razmišljanja [1]. Socijalna priča opisuje konkretnu situaciju u kojoj pojedinac ima problema i predstavlja mu što ta situacija znači, što može očekivati od drugih ljudi u njoj i što se očekuje od njega.

2. Struktura socijalne priče

Priče se pišu prema određenim pravilima. Svaka priča ima svoj naslov. U pisanju koristimo sljedeće tipove rečenica [4]:

- Opis: Objektivni opis gdje se određena situacija događa, tko je u nju uključen, što radi i zašto.
- Predviđanje: Opisivanje i, ako je potrebno, objašnjavanje reakcija i osjećaja drugih u određenoj situaciji.
- Uputa: Što očekujemo da dijete učini ili kaže.
- Činjenica: Razvija strategiju koja pomaže djetetu zapamtiti što učiniti ili kako razumjeti situaciju.

Treba postojati ravnoteža između ove četiri vrste rečenica. Izbjegavati moramo previše uputa, pobrinuti se da ima dovoljno rečenica za opis i objašnjenje predviđanja.

2.1. Primjer socijalne priče

Zašto se ne proguram kroz red za ručak? (Naslov)

Djeca obično ručaju u blagovaonici. (Opis)

Djeca čuju zvono kako ih zove na ručak. (Predviđanje)

Djeca znaju da tada moraju stati u red pred vratima. (Predviđanje)

Svi koji na novo stignu moraju stati na kraj reda. (Uputa)

Kada stignem **pokušat** ću stati na kraj reda. (Uputa)

Djeca su gladna. Žele jesti. (Opis)

Pokušat ću stajati mirno u redu za ručak dok ne dođem na red. (Uputa)

Redovi za ručak i **kornjače** su spore. (Činjenica)

Moja učiteljica će **vjerojatno** biti sretna ako ja mirno čekam. (Predviđanje)

Na ovom primjeru je označeno o kojim se vrstama rečenica radi. Ova priča je napisana za konkretno dijete i konkretnu situaciju. Ovo dijete zanimaju kornjače, pa se kornjača spominje u tekstu jer za njega ima posebno značenje. Riječ

"obično" pažljivo je odabrana jer mogu ručati i drugdje. Također riječ "vjerojatno". Možda učiteljica neće pretjerano reagirati na to i dijete neće imati osjećaj da je sretna (s odabirom riječi zaista treba biti oprezan i precizan). Riječ "pokušat" također se koristi kako bi mu se dalo do znanja da ne očekujemo da bude savršen svaki put kad ode na ručak, jer mu to tada može samo povećati teret.

3. Kreiranje socijalne priče

Socijalna priča opisuje situaciju u kojoj pojedinac ima problema i govori mu što može očekivati od drugih ljudi u takvim situacijama i što se očekuje od njega. Socijalna priča mora naučiti dijete što učiniti u određenoj situaciji i objasniti mu zašto. Socijalne priče moguće je prikazati na različite načine, izaberemo način koji djetetu odgovara (stripovi, sličice, bilješke ...) [4]. Priče za mlađu djecu ispisuju se nešto većim slovima, popraćene fotografijama ili ilustracijama. Roditelji i učitelji starije djece mogu pripremiti priču u obliku novinskog članka, mogu je opremiti i ilustracijama. Za neverbalnu djecu s niskim razumijevanjem mogu se koristiti fotografije ili slike situacije s vrlo malo ključnih riječi. Socijalne priče mogu se pisati u obliku pjesama, ako dijete voli poeziju.

U socijalnim pričama izbjegavamo moraliziranje i opominjanje. Nastojimo koristiti pozitivan i strpljiv ton [2], koristiti riječi kao što je „potruditi se“, umjesto da nešto tvrdimo sa sigurnošću, jer ga to može dovesti u još veću nevolju. Na primjer „Dat ću sve od sebe da ne guram drugu djecu u redu“ umjesto „Neću gurati drugu djecu u redu“.

4. Zaključak

Socijalne priče su najučinkovitije kada su napisane posebno za određeno dijete, tj. personalizirane su, sadrže nešto s čime se dijete može poistovjetiti [4]. Napisane moraju biti u prvom licu. Kada pišemo socijalne priče, moramo koristiti jezik koji je jednostavan i izravan. Priče moraju biti napisane na način prilagođen djeci. Može biti više slikovnog materijala uz njega ili ilustracija, može biti više teksta. Ovisi o djetetovoj sposobnosti razumijevanja. Potrebno je provjeriti djetetovo razumijevanje socijalne priče [5]. Socijalnu priču dijelimo s ljudima koji su uključeni u situaciju koju pokušavamo objasniti djetetu. Tako ga ti ljudi mogu podsjetiti na socijalnu priču [3]. Na primjer sa pričom »Čekanje u redu za ručak« informiramo učiteljicu u produženom boravku, kuharicu, dežurnu učiteljicu ... Napisanu socijalnu priču isprva redovito koristimo [3]. Djetetu je čitamo nekoliko puta, može je čitati i dijete samo. Onda mu možemo čitati tek prije nego što se dogodi situacija koja je aktualna u socijalnoj priči. Kada dijete usvoji opisanu situaciju, socijalnu priču koristimo još samo po potrebi, ako se ponovo pojavi problem.

5. Literatura

- [1.]Attwood, T. (2006). The complete guide to Asperger's syndrome
- [2.]Gray, C. (1998). Social Stories and comic strip conversations with students with Asperger
- [3.]Gray, C. (2015). The new Social Story book

- [4.] Gray, C., Garand, J. D. (1993). Social Stories. Improving responses of students with autism with accurate social information. Focus on Autistic Behavior, 8 (1), 1-10
- [5.] O'Hara, M. (2010). Using Social Stories to Teach Social Skills. A Professional's Guide